
МОВОЗНАВСТВО

УДК 81:1

DOI 10.31654/2520-6966–2022–20F-106–88–102

А. С. Зеленько

доктор філологічних наук, професор
Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя

О. А. Зеленько

кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної психології
КНУ імені Тараса Шевченка

Роль і місце психолого-лінгвістичної парадигматизації у витлумаченні процесу самоусвідомлення сучасника

Розвідка присвячена визначенню ролі когнітивної парадигми психології з лінгвістикою. Наголошується, що започатковувалось питання зверненням до когнітивної лінгвістики. Відповідно наголосимо, що розв'язуване питання – це складова проблеми монографії, присвяченій реформуванню вищої школи суверенної України. Вона як частка проблеми вирішується на основі авторської методології соціальної педології. Після аналізу об'єкта дослідження свідомості прослідковується динаміка функціонуючого елітника як предмета дослідження. Останнє спрямовує дослідника на розгляд процесу самопізнання. Автор відштовхується від визначених ним принципів та аспектів дослідження, зокрема принципу парадигмальності та міжпредметності. Основоположним береться категорія свідомості. У ній називаються фізіологічна, емотивна та соціальна складові. Наголошується, що за основу беруться відповідно закономірності взаємодії самоусвідомлюючого цивілізаційного елітника з самоорганізуючою ноосферою-системою. Автор звертає увагу, що саме на когнітивній парадигмі синтезом психології з лінгвістикою розкривається питання про роль і місце у процесі самоусвідомлення когнітивного підходу до витлумачення пояснення процесу формування названого процесу стосовно соціального компонента свідомості. Відзначається, що цьому сприяє синтез саме психології з лінгвістикою. Зрозумілою має бути бінарність автора розвідки.

Ключові слова: аспект, когнітивний, парадигма, свідомість.

Постановка проблеми. Наголошується, що якщо мовна модель світу дає можливість відтворити самопізнання цивілізаційного елітника у його взаємодії з самоорганізуючою ноосферою, то когнітивна лінгвістика з психологією, вказуючи на актуалізовану проблему, вмикає процес. Це вкрай необхідно в умовах посталої світової цивілізаційної кризи, супроводжуваної кризою науки.

Джерельна база. Розвідка написана на основі тексту монографії, а та у свою чергу на аналізі праць вітчизняних психологів та ряду книг європейських авторів.

Зв'язок з іншими проблемами. Йдеться про реформування вищої школи суверенної України, зокрема про підготовку резерву елітників, які, самоусвідомлюючись у взаємодії з ноосферою як самоорганізуючою, квантово виділеною системою, мають почати пошук ідентичного співжиття з нею як цілісною системою заради збереження цивілізації.

Розв'язок проблеми. Поставлене автором питання остаточно не розв'язується, бо про самопізнання не лише претендентів на елітника не лише у демократизуючій суверенній Україні, але й у ліберальних демократів Європи можна хіба що вести мову у перспективі.

Проблема започатковується поглибленим зверненням до когнітивно-гносеологічного синтезу психології з лінгвістикою [2]. Вона оперта на аналіз функціонування тріадної структурно свідомості цивілізаційного елітника. Конгломератне поєднання психології з лінгвістикою автором реалізується в аспекті когнітивної парадигми [4], під кутом зору методології соціальної педології. Забігаючи наперед, наголошуємо на своєму сприйнятті помалу утверджуваного нового методу соціальної науки.

На сьогодні про когнітивістів-лінгвістів інформація досить широка. Констатуємо, що у світовій науці започатковане відкриття європейської й північноамериканської лінгвістики раніше посталими представниками структуралізму (посталого за активної участі російських емігрантів), фактично продовжується, хоч у маргінально підсумованій радянським періодом гуманітарній сфері наукової цивілізаційної повноцінної регенерації не відбулося до останнього часу. На жаль, про когнітивістів-лінгвістів інформація досить широка. Започатковане відкриття європейської й північноамериканської лінгвістики раніше посталими представниками структуралізму й за активної участі російських емігрантів фактично продовжується, хоч у маргінально підсумованій радянським періодом гуманітарній сфері наукової цивілізаційної повноцінної регенерації не відбулося до останнього часу. На жаль, за зовнішніми формальними атрибутами сучасні чиновники від науки так і не усвідомили потреби повноцінної міжнародної наукової інтеграції регенерувати науковий вітчизняний спадок. Те б мотивувало зміну сучасної методологічної ситуації й пояснювало наукову лакуну у психології, бо регенерувалася б парадигмальність пізнання.

Отже, поставлена проблема, як свідчить підсумковий аналіз, логічно спрямовує на когнітивістику. Лише обмеженому галузевому фахівцю, зокрема мовознавцю, може здатися незрозумілим перенесення уваги науковців гуманітарних галузей з компаративізму, індоєвропеїстики, славістики на глибинну функційну конітивістику, посталу над структуралізмом. Колишні європейські мовознавчі з'їзди логічно поступилися психолого-лінгвістичним світовим форумам, які дійшли й до Російської Федерації. Сучаснику-науковцю цілком зрозуміла парадигмальна з'ява започаткованим лінгво-психологічним комплексом когнітивної парадигми гуманітарних галузей науки. Активізуюча цивілізаційна лакуна на сучасному етапі принципом саморегулювання актуалізувала б потенції його вирішення. Поки що ж нинішній стан сучасної психології бачиться автору певною мірою беззв'язним викладом відомостей про психологічні категорії, зокрема нечітко визначені одиниці (фізіологічне відчуття, емотивне почуття, емоції та функції, процеси функціонування і т.д. з питань загальної психології, конкретизуючих їх властивостей, ознак, питань часткової та загальної психології. Природно, що теорія академічної граматики мимохіть обходить формування мови як засобу і не дає уявлення про механізм самопізнання, як не розкриває процес самопізнання когнітивної лінгвістики з психологією, й не реалізує поставлене питання залученням апарату загальної психології. Весь комплекс проблематики психології автору хотілось би аналізувати в аспекті розв'язку науково-психологічно когнітивною парадигмою загального мовознавства під кутом зору біхевіоризму, що абсолютизується в умовах прагматизуючої класової цивілізації.

Автор методологією соціальної педології, з одного боку, утверджує змістове когнітивно-цивілізаційне розрізнення категоріальних означень когнітивної цивілізаційної, асоційованої з сучасною психологією, зокрема ноосферу та елітника – з другого, а не особистості. Проміжним між цивілізаційним соціальним та суто психологічним та педагогічним аспектами кваліфікується соціальний. Підставою для цього автор вважає наголошення українським психологом Ю. М. Швалбом [10] на тім, що соціологія особистості підсумовується соціологізацією загального, визначуваного цим ученим досліджуваному ученим в усьому середовищі. Нині стає ясно, що сподіваний початок демократизованого трансформування науки й освіти, посталих на основі колишніх республік, заявлений конгресом «Наука та освіта напередодні XXI століття» фактично не відбувся системно, хоч на початку нового століття у Санкт-Петербурзі та Москві були проведені справді міжнародні конгреси когнітивістів. Значною мірою вони

завдячували зусиллям науковців-гуманітаріїв прямо чи опосередковано дисидентів. На жаль, на вже названих наукових форумах науковців України було важко зустріти. Про когнітивістів-психологів дізнаємось з повідомлень А.Д.Кошелєва (Кошелєв 2008).

Нинішня диспропорція розвитку точних та гуманітарних галузей наук як на тлі панування релігійного конкретно-образного самоусвідомлення ними притягненням стадцятирічного циклу обміну клітин людини не дає підстави, щоб цивілізація землян поки що на підсвідомості, найперше, релігійна з відсунутою мистецькою й соціальною виробничою людською катастрофою – наслідок «лінощів» середнього земного індивіда. Редуги релігійного надзвичайно міцні, навіть зважаючи на неполітичну нібито втрату всесилля на етапі пандемії релігій. Нагадаймо вкотре про похідність категорії релігійної свідомості від етнічної свідомості. Точніше б мало йтися про етнічну й релігійну підсвідомість. І це наголошення – сфера аналізу самоусвідомлення цивілізаційного елітника під кутом зору соціальної педології. Вона – конкретизація дослідником когнітивної парадигми. Отже, нинішнє наукове відставання, узаконене відсталою методологією, успадковано. З минулого тоталітарного, стало причиною цивілізаційного відставання не лише тоталітарної РФ, але й демократичних країн, в яких демократична система набула значного лібералізму.

На жаль, справді, нинішня ліберально-демократична Європейської співдружності та Північної Америки сприймає утверджену у науці світу когнітивну парадигму як новий науковий метод, власне переосмислення розвитку науки, синтезом точних та гуманітарних галузей у вигляді соціальної казки, підсумовуючи синергетику, когнітивну психологію й лінгвістику. Автор це робить методологією соціальної педології, ставлячи у центрі уваги аналіз змістової структури тріадної свідомості.

Розвиткові гуманітарних галузей на теренах країн колишнього СРСР завдали великої шкоди не лише релігійні канони дожовтневого періоду, скільки ідеологічні принципи – закони діалектичного матеріалізму, викладені у короткому курсі Комуністичної партії постановою партії й уряду, утверджені офіційною державною ідеологією, яка в Україні є боротьбою з ідеалізмом, у буржуазній науці, заборона педології у 1933 році, остаточно відірвала гуманітаріїв від світової науки. Науковцям колишнього радянського етапу актуальним постало поновлення розірваних наукових традицій у вітчизняній класиці. Це особливо значиме для українських колег, де боротьба з занепадницькою наукою синтезувалася з нищівним використанням буржуазного націоналізму. На жаль, національне відродження своїми негативами

завдячує значною мірою радянському запереченню національного відродження. Наголосимо, що у зв'язку з цивілізаційною кризою, супроводжуваною гіпертрофованим розвитком наук, на передньому плані постає утверджувана у гуманітарній сфері свідомісна когнітивна лінгвістика та психологія, а в соціально-виробничій не цивілізаційній буттєвості поведінковий біхейвіоризм. Їх співвідношення у тоталітарних, демократичних й суверенній Україні витлумачується автором на основі методології соціальної педології.

Отже, на етапі когнітивної парадигми писемна 9й побіжно усна) мова завдяки здатності передавати довготривалу пам'ять нагромаджує (змістом і механізмом-граматикою) академічної граматики стало можливим оживити зміст і граматику когнітивної моделі змісту самоусвідомлення елітника ((цивілізаційного) що у його взаємодії з емпірично функціуючою, квантово у часі і просторі самоорганізуючою матерією (цивілізаційною ноосферою). Це нібито логічно заперечуваний водорозділ, що аналізом писемної мови самоліквідується розрив зв'язку минулого і сучасного. Оживляє психологічного (ідеально) відчуттєво реконструйований конструктивізм. Отже, зважаючи на виділення когнітивно-лінгвістичного й психолого-гносеологічного аспектів під кутом зору методології соціальної педології стає умотивованим виділення у підсумку цивілізаційного аспекту, який орієнтує на аналіз ноосфери й цивілізаційного елітника.

Когнітивній лінгвістиці передувала логічна та формальна граматики. У формальній на відміну від логічної зростає кількість логічно (понятійно) виділених елементів, бо судження логіки не співпадає зі структурою речення (тим більше у його широкому витлумаченні). Первинна ж логіко-лінгвістична природа судження, як і логічна структуралізація речення на основі пізніше посталих прагматичного, парадигматичного й синтагматично зв'язків у структурі речення не викликає сумніву. Первинна прагматика підказує шлях постановки мови як засобі пізнання самоусвідомлення свідомісного носія. Діалектика початку пізнання в аспекті прагматизму виділенням логічних суб'єкта та предиката – процес взаємозворотний, бо визначаються компоненти у взаємозв'язку за зразком безособово-предикатного словосполучення. Подальше розчленування – наслідок розгортання категорії модальності.

Суб'єкт та предикат формуються у взаємооберненій смисловій єдності, визначаючи один одного смисловим розчленуванням, синтезованого неозначено-особового комплексу типу дощ іде / дощить. Мова заходить про первинну прагматику. Парадигматика й синтагматика – продовження синтагматики. Еволюційна дихотомія

самопізнання не заперечується відносною паралельністю ідеального та предметно-матеріального. Мова як засіб самоусвідомлення слугує складовою засобу вираження самоусвідомлення формованого еволюційно-цивілізаційного носія діалектично формованого у кінці-кінці антропологізованого носія, підсумованого елітниками класової й надкласової цивілізації.

Вербально сформований кістяк конструкта визначив глибинний корінь трансформованого когнітивного дерева, що конструкціонізмом сформовані названими первинними методиками, підсумовуючись значеннями можливості й необхідності, штовхає спершу кінцевого елітника до реалізації змісту категоризованої цивілізаційної моделі світу в умовах цивілізаційної кризи носіїв ноосфери, супроводжуваної кризою науки нині помалу супроводом нового методу соціальної науки. Якщо академічна формальна граматики (на всіх структурних рівнях формує мовною картиною світу зміст психологічної категорії самоусвідомлення взаємодією з емпірично функціонуючою квантово членованою, самоорганізуючою системою – ноосферою самоусвідомлюючого, цивілізаційного елітника мовну картину (модель) світу категоризовано, то аналіз механізму функціонування й породження когнітивної моделі на основі конкретно-образної концептуально аналізом формованого конструктивізму як процесу введення його в дію, починаючи від прагматичних методик прототипів та концептуальної метафори і кінчаючи трансформуванням прагматизму парадигматизмом та синтагматикою як початковим актом модальності, що здійснює вмикання у взаємодію з усією його моделлю. Наголошуючи на значимості визначення когнітивної парадигми у лінгвістиці, автор додає, що когнітивізм у мовознавстві реалізується синтезом з психологією. Реалізується це міжпредметно оперуванням гносеологічного аспекту. В авторському дослідженні це відповідно здійснюється на основі принципу парадигмальності реалізацією методології соціальної педології. Методично все те відтворюється після визначення об'єкта дослідження свідомості й посталою на ньому предмета дослідження цивілізаційно формованого й функціонуючого елітника розглядом синтезуючого їх процесу самоусвідомлення, зокрема й визначенням двох парадоксів формування категорії свідомості елітника, що взаємодіє з природним середовищем, самоорганізуючою ноосферою.

Доцільність гносеологічного витлумачення розв'язку – це й питання про сутність релігійної віри на основі зіставлення віри з наукою, ролі і місця членороздільної звукової мови у формуванні самоусвідомлення цивілізаційного елітника, що взаємодіє з саморегулюючою

ноосферою, не викликає найменшого сумніву. Це вже було предметом аналізу автора у попередніх розвідках.

Цивілізаційно на основі соціально-виробничого, інфраструктурного, природничо-кліматичного, не лише культурно-етнокультурний, історично визначений регіон (земля) як самоорганізуючого, квантово вичленувана соціально-цивілізаційно одиниця самоусвідомлююче сформує усі названі чинники. Спроба поверхового обґрунтування заперечення цього АПН України в аспекті аналізу ролі регіонів у згуртуванні громадян те спростовують. До речі, жупелем радикального націоналізму, асоціюючи його з атрибутом бюрократії та авторитаризму, заперечений не лише у східних та південних регіонах, але й західному самими громадянами. Біхейвіоризм не допоможе – мало ймовірно, що книга Дж. Б. Уотсона «Психология как наука о поведении» (Москва, Изд-во АСТ-ЛТД, 1998. 704 с.) прямо асоціюватиметься з когнітивною свідомісною психологією. Безумовно, що в університетському курсі елітного європейського чи світового університету розрізняються компонентнісні курси й когнітивні. До речі, навіть побіжний погляд на це і в сучасній Росії засвідчує розрізнення їх. На жаль, успадкована маргінальність, поки що дореволюційну наукову інтегрованість не відроджує. А вади початкового становлення державності, зокрема комерціалізація, на цивілізаційну дорогу не виводять самі по собі. І якщо у сфері торгівлі, спорту зрушення очевидні, то стосовно освіти, а тим більше науки вони однобокі й нерівноцінні стосовно України. Якщо логіка когнітивної парадигматизації у мовознавстві при всій сукупності ланок (допарадигмальне, компаративізму, структуралізму з функціоналізмом) підсумована свідомісним когнітивізмом, очевидно, то в психології вона не така прозора, бо не зовсім переконливою постає послідовність відчуттєвої безпосередньої діяльнісної поведінкової ланки, опосередкований варіативний підсвідомісний фрейдизм, підсумований когнітивізмом на основі категорії свідомості. Виявляється, політика впливає не лише на демократизацію у світі, але й науку. Автор зовсім не випадково згадує про участь трьох вітчизняних учених у дискусії з приводу співвідношення матеріалізму та ідеалізму напередодні у кінці XIX та початку XX ст., власне перед Першою світовою війною, наголошуючи на занепаді мистецтва та гуманітарних галузей науки. Так бачиться автору, що нинішнє соціально-цивілізаційне загострення, а актуальність збереження нині пов'язується з гіпертрофованим розвитком науки, зокрема й нівеляцією гуманітарних та абсолютизацією точних.

У попередніх розвідках й главах монографії автора неодноразово розглядалася парадигматизація у теорії мовознавства та психології.

Між іншим, зауважимо, що внутрішня органічна синтетичність галузей науки в аспекті міжпредметності виявлене первинно у формалізованій лінгвістиці та з нею тісно зв'язаною психологією, на чому й сформувалась парадигмальна когнітивістика. Не вдаючись у вже констатовані автором лінгвістичні парадигми, зокрема компаративізм, структуралізм, функціоналізм, підсумовані когнітивізмом, констатуємо весь перелік парадигм знову ж підсумовані когнітивізмом відтворимо відчуттєвою рефлексологією, поведінковим фрейдизмом, зрозуміло, когнітивізм. Допомагають у парадигматизації мовознавства, а побіжно й психології автори-філософи й методологи методологічного посібника, підготовленого науковцями-викладачами кафедр філософського факультете КНУ імені Тараса Шевченка. Питання про парадигматизацію наук (Кедров 1985) у фізиці (Ейнштейн 1965), у гуманітарних галузях у цілому (Кремень 2014) констатує автор у ряді своїх розвідок і вже підготовленій монографії. Отже, зрозумілим стає звернення науковців-політиків та науковців-гуманітаріїв до методології, конкретизовану модель в аспекті когнітивізму пропонує автор соціальної педології, яка опирається на глибинний аналіз тріадної свідомості, носія її цивілізаційного елітника. У центрі авторського дослідження опинився розгляд процесу самоусвідомлення взаємодіючого з самоорганізуючою ноосферою-цивілізацією.

Конкретний аналіз стану цивілізаційного розвитку землян (носіїв ноосфери) засвідчує, що за людською «лінню» самопізнання ховаються як відверті ідеологи поведінкової біхейвіористської моделі-ідеології (фашисти, націонал-соціалісти), так і приховані в особі лібералів-демократів країн Європейської співдружності. Когнітивна парадигма започатковується категорією самоусвідомлення антропологізованим свідомісним носієм взаємодії його з рештою самоорганізуючою, емпірично функціонуючою, квантово членованою системою-materією. Мова заходить про гносеологічний аспект методології соціальної педології.

Основною категорією взаємодії визначаються закономірності взаємодії парадигмальності пізнання еволюційності – розвитку матерії. Зрозуміло, при визнанні первинності взаємодії матерії й вторинності пізнання беремо до уваги міру опосередкування. Ось деякі тези названого аспекту. Як наука, так і матерія у різних формах розвиваються еволюційно та парадигматично. Зрозуміло, етапи різні у часі, у просторі. Перехідні етапи й форми різні, сприймані й приховані. Якщо еволюційні рештки фіксуються у багатьох випадках, то про міжпарадигмальне важче вести мову. Земна атмосфера не отожднюється ні з функціонуванням планети, ні з суспільством,

зближаючись з ноосферою та цивілізацією на ній. Відповідно актуалізоване залучення категорії ноосфери й діалектично формованого й функціонуючого елітника усуває соціологізовану особистість. Свідомісний елітник у демократичному суспільстві відрізняється від часткового повсякденно-побутового елітника в умовах ліберальної демократії, а тим більше в умовах тоталітаризму авторитаризму повинен диференційовано оперувати загальною психологічною категорією свідомості, категоріями соціальної психології соціальної свідомості, етнічної свідомості, етнічної психології. Рівень свідомості орієнтує розрізняти свідомість елітника-атеїста й підсвідомість релігійно віруючої людини, відповідно зважаючи на конкретне завдання, що формують ситуацію. Отже, відповідно первинно актуалізується гносеологічний аспект, бо всю антропологізовану еволюцію взаємодії свідомісного апіорного й емпіричного функціонуючого компонентів, матеріалізовану внутрішньою структурою членороздільної (спершу звукової) мовою. На когнітивному етапі стало можливим відтворити аналізом взаємодії двох етапів самоусвідомлення тріадно виділеного цивілізаційного елітника. Визначений свідомісно-когнітивно антропологізований носій об'єкта (свідомості), виявилось, має бути наділений потребою й потенцією самоусвідомлення, щоб бути здатним оперувати засобом гармонійного регулювання взаємодії суспільства з саморегулюючим середовищем. Культурно-мистецький гуманітарний етап виконує спонукально-пропедевтичну функцію, передуючи науковому аналітико-синтезу-ючому аналізу. Штучно умовно виділені точні науки в основному виконують пряму прагматичну функцію. Динаміка еволюції людини як фізіологічного виду продовжується психолого-соціальним функціонуванням, формуючи цивілізаційно двохмільйонний антропогенез. Отже, судячи за рівнем свідомісного самопізнання, ноосфера-планета молода відносно. Нинішній же етап через зневагу гуманітарної сфери неспіввідносно застарілий. Подальше нехтування самоусвідомленням загрожує не лише вкрай актуалізованому процесу у його взаємодії з функціонуючою системою-ноосферою неконтрольованим одновимірним характером процесу її кризи. Нинішня трагічна щодо існування земної цивілізації носіїв фактично підсвідомості, а не самоусвідомлення зумовлена саме зневагою науки на етапі, коли розвиток точних галузей на даний момент паралізував еволюцію гуманітарних. Про все далі йдеться. Та, випереджаючи задумане, автор наголошує, що антропогенез орієнтований не просто на абстрактну людину чи педагогічно сконструйовану соціальну особистість, а на цивілізаційного елітника, як відповідно земна атмосфера автором кваліфікується ноосферою.

Фактично повторюємось, що самоусвідомлення як категорія нагадує про розрізнення емпірично функціонуючої, самоорганізуючої, квантово членованої у вигляді ноосфері людини у її органічному зв'язку з усю космосом, реалізованим у цілісному зв'язку еволюційно-парадигмально формованим елітником. Саме тому після визначення об'єкта й предмета дослідження актуалізується аналіз процесу самоусвідомлення. До речі загальнопсихологічно категорія в аспекті когнітивному поза категорією ноосфери втрачає соціальну значимість на сучасному етапі науковості підміною прагматизмом. Саме на цій основі у світовій науці склалось неприродне протиставлення (насправді гіпертрофоване й абсолютизоване) з гуманітарною, що на даний момент знівельовані. На жаль, очевидність ситуації не заперечується, але ситуація по-справжньому не змінюється. До речі, здавалося б, автономно функціонуючий показник рівня функціонування людини в межах ста двадцяти років, зумовлений періодом обліку клітин, в аспекті цивілізаційному автору бачиться складовою функціонування антропогенезу. Під цим кутом зору залишена дописемним етапом народна творчість під кутом зору цивілізаційного функціонування людини, мабуть, стане пояснюваною когнітивно. До того, покажемо далі, остання лінгвістичним апаратом викликає самоусвідомлення людини-елітника.

Аналіз структури змісту свідомості, зокрема двох парадоксів трансформування категорії, зокрема перетворення відчуттів у почуття й первинна конкретно-образна, досить певно відтворений у цілому ряді розвідок автора, тому у цій увага зосереджується на третьому етапі другого парадоксу трансформування уже двічі згаданої свідомості. У даному випадку йдеться, таким чином, про з'яву соціальної складової. Тут спливають питання про емотивну складову похідну від неї функційну гармонію і в зв'язку з ним про пізнавально-прикладне відтворення категорії ідентичності з валідністю етнокультурної психологічної етнічної (з її різновидом релігійною) свідомості етнічної психології.

Категорія гармонії досить повно розглядається в інших главах монографії. Мимоволі зачіпається питання про співвідношення віри та науки. Небажання оперувати категорією свідомості, структурувати її змістово на фізіологічну, емотивну й соціальну складову не дає достатніх підстав для оперування ними й пояснення функціонування проміжною між фізіологічною та соціальною формами функціонування бінарної предметно-ідеальної матерії, зокрема й функціонального призначення тої ж таки уяви, пам'яті, емоції, волі, мислення. Зрозуміло, уже виявлене теоретиками-науковцями міжпредметне й

парадигмальне залучення категорії, поставленої істориками науки, зокрема функційного її вияву емотивної складової гармонії. Автор наголошує, що його аналіз орієнтований на оперування системою, визначуваною матерією у вигляді ноосфери та антропологізованим носієм свідомості еволюційно-парадигматичним елітником, що самоусвідомлюється у взаємодії з вищезазначеною категорією. Отже, йдеться про цивілізаційний, а не соціально-педагогічний процес. Це особливо наголошується для тих прагматиків, які, не помічаючи зневажливого ставлення до земної атмосфери, сподіваються компенсувати, на їх думку, недостатню кількість сировини за рахунок інших планет, космічна рівновага яких визначає рівновагу Землі.

Прагматично-фізикалістськи налаштовані науковці, сподіваючись на використання цінних елементів у земному виробництві, забувають про небезпеку порушення функціонування супутників, з яких братимуть потенційні ресурси земляни, забувають про цілісне функціонування Космосу, зокрема й Сонячної системи, а відповідно нехтують принципом саморегулюючих космічних систем (і земної також). Адже механічні несистемні впливи на супутників мають позначитися на функціонуванні того, що кваліфікується ноосферою. Надалі це розгортається в оцінку цивілізаційної ситуації на даному етапі.

Зневага свідомості в аспекті її структурного упорядкування, зокрема ненаголошення стрижневої ролі емотивної складової, не дає можливості відтворити цілісність свідомісного наукового пізнання і йому передуючого конкретно-образного (уособлюючого, мистецького та підсвідомісного) пізнання. Саме категорією волі, виявленої когнітивістами за допомогою аналізу внутрішньої форми звукової членороздільної мови, естетична емоція, дана еволюцією фізіологічного гена, еволюційно трансформується у процес гармонійної взаємодії на етапі творчої діяльності в інтелектуальну емоцію. У даному випадку дається взнаки еволюція процесу самопізнання. Такий демократично обраний та демократично функціонуючий елітник (не один, а ієрархічно представлений рядом). Він відтворюватиметься на основі принципів соціальної гармонії. Про її формування й функціонування, підсумовані надкласовим цивілізаційним суспільством, йдеться у попередніх авторських розвідках. Прототипом обрання вождя у південних американських носіїв на нижньому (фізіологічному) рівні дізнаємось з історії народів середньовічної Америки. Нагадаємо, що ієрархічний рівень вождя визначається рівнем фізичної травми претендента. Оперування соціальною гармонією у повсякденному побуті пересічного українця автор вбачає зародково в застосування правил почуття такту у сімейних стосунках сім'ї батька. Скажімо, на

прохання сина дозволити та вступити з Ніжина у Київський університет мати сказала, що тоді втрачаються можливості одержати вищу чи середню освіту меншим сестрам. Рішення було іншим. В іншому випадку була інша ситуація. Син після тривалого лінування зароблені на заочній сесії гроші запропонував витратити на перекриття даху хати. А не на новий костюм. Костюм допомогла купити середня сестра, що вже працювала. Було це давно, але елемент соціальної гармонії очевидна. Аспект етнічного самовідтворення й самопізнання започатковується свідомісно мистецтвом, точніше, протомистецтвом. Рівні самовідтворення й самопізнання далі автором аналізуються розрізненням мистецтва, гуманітарних і точних наук. У даному випадку, найперше, мова заходить про антропологізованого носія об'єкта свідомості у психо-логії, де автор розглядає співвідношення поведінкової категорії особистості та соціально-цивілізаційної елітника. Надалі мимохить будуть зачіпатися поряд з елітником названа особистість, провідник, функціонер, кадр, номенклатурник, функціонер і т.д. і, нарешті, вождь. Еволюція вождя започаткована главою роду, продовжена князем, королем, продовжується після трансформування матріархату у патріархат сформуванням дворян (і з споріднених членів), потім виділення з власників-керівників бюрократів, ще пізніше спотворення вождів-тоталітаристів (авторитаристів), нарешті, обраних у ліберальній демократії елітників класової цивілізації, щоб цивілізаційно на основі здібностей, освіти й соціального сприйняття з рядів соціально-виробничої касты соціально сформованого соціально функціонуючого періодично визначуваного елітника у надкласовому суспільстві-цивілізації.

Художньо-поетичне відтворення автором поеми за допомогою методології соціальної педології під кутом зору нової когнітивної соціальної науки, в якій в якій акумулюються синергетика, теорія саморегулюючої системи взаємопов'язується з динамікою розвитку матерії у відтвореній ноосфері як осмисленому середовищі людина. Завдання поставлені й мають розв'язуватися усім комплексом науки. Бачимо, що криза цивілізаційного функціонування землян супроводжується кризою науки. Як покажемо далі, причина у неспіввідповідності умовно розчленованих точних та гуманітарних галузей.

До речі, уволюцзію художнього відтворення самопізнання людини в усній творчості та художній літературі автор констатував ще раніше. Процес пізнання не зводиться до когнітивно-пізнавальної денотативної, конкретно мистецької моделі, а доповнюється емотивно-конотативним компонентом, що започатковує й регулює когнітивну наукову пізнавальну діяльність. Еволюція становлення худож-

нього відтворення і літературі від міфу й обряду через образну диференціацію, через диференціації їх на етичний сюжет і театральну дію, образотворче мистецтво, пісню, героїчний епос, античну трагедію, монотеїстичну віру, трагедії Шекспіра (1984), романну форму прослідував літературознавець і педагог В. Філімонов (1984). У даному випадку йдеться про одну з глав четвертої книги його монографії, яка має бути опублікована найближчим часом.

Людина як вид підсумовує формування успадкованої фізіологічної єдності відповідного виду тварин. Йдеться про потенційну соціальну спрямованість співжиття. Зрозуміло, релігійна поведінка – один з соціальних періодів у формуванні соціально-етнічної у цілому й конкретній релігійній свідомості. Демократично-ліберальна Західна й Центральна Європа започаткованим протестантизмом людина пробує звільнитися від католицизму. Про інші релігійні варіанти поки що мова свідомісно не заходить, бо релігійний чинник для одержавлених етносів – один з визначальних чинників, засобів і способів набуття державності, що має передувати кількоетапному цивілізаційному становленню суспільства, підсумованого керованим соціально-цивілізаційно обраним серед елітників надкласовою формацією.

Релігійна підсвідомість (умовно релігійна свідомість) – це ідеально-матеріальний свідомісно-соціального регулятора самопізнання людини регулюючий феномен, проміжна ланка у перспективі постійно змінюваного середовища ноосфери функціонуванні цивілізаційно формованої людини двохмільйонного антропогенетичного феномена, виділюваного у філогенезі. Отже, в котрий раз дає про себе знати гносеологічний аспект, що стає опертям конітивного, зокрема й методології соціальної педології. Релігії з релігійною вірою автор не заперечує, зважаючи на те, що вона була й все ще залишається навіть для абсолютної більшості конкретно-образним (це з якоюсь мірою й наочно-дійового мислення, що передує відповідному етапу пізнання) й відтворенням сприймань і взаємодії з активно взаємодіючою, квантово членованою, самоорганізуючою системою-ноосферою.

Отже, так би мовити, когнітивно-свідомісна психологія, зорієнтована на відтворення самоусвідомлення в особі методології соціальної педології як форми когнітивізму, відтворює умовно визначений когнітивний лінгвістичний конструктивізм. Це у кінцевому наслідку має озброїти свідомісного цивілізаційного елітника здатністю регулювати його взаємодію з цивілізаційною ноосферою. На жаль, на даний момент залишається мріяти, бачучи, як людина-сучасник потопав у вже чи не останній започаткованій катастрофі. На жаль, історія виходу на арену театру ноосфери з черговим напівосвіченим

вождем, як не дивно, наділену здатністю ідентично з максимальною валідністю гармонійно трансформувати свою взаємодію з саморегулюючим середовищем-ноосферою, свідчачи, що поки що людина як вид мало чому навчилася.

Література

1. Докінз Річард. Егоїстичний ген / пер. з англ. Я. Лебедика. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 544 с.

2. Зеленько А. С. Лінгво-гносеологічний аналіз соціального компонента свідомості. *Література та культура Полісся. Серія «Філологічні науки»* / відп. ред. Г. В. Самойленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. Вип. 102. 234 с. С. 90–102.

3. Кірієнко К. В. Сугестивна функція мовних засобів німецькомовного магічного дискурсу: магістерська робота / Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Старобільськ, 2017 (машинопис).

4. Ковбасюк П., Романова Н. Сучасні лінгвістичні теорії: лекційні практичні, самостійні модулі та тексти: навч.-метод посіб. Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. 96 с.

5. Кошель А. Д. Об основных парадоксах изучения естественного языка в свете современных данных когнитивной психологии. *Вопросы психологии*. 2008. № 4. С. 15–40.

6. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / І. С. Добронравова, Л. С. Сидоренко, О. В. Руденко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 667 с.

7. Дік Свааб. Ми – це наш мозок / пер. з нім. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 490 с.

8. Уотсон Дж. Б. Психология как наука о поведении. Москва: Изд-во АСП-ЛТД, 1998. 704 с.

9. Филимонов В. П. Память жанра. О путях постижения сюжетно-жанрового содержания литературного произведения в средней школе: в 2 ч. / под ред. Н. К. Гавриловой. Владимир, 1994. Ч. 1.

10. Швалб Ю. М. Психологічні механізми соціальної особистості в онтогенезі: монографія. Київ, 2020. 214 с.

References

1. Dokinz, R. (2016). *Ehoistychnyi hen* [The selfish gene]. (Y. Lebedyk. Trans). Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia [in Ukraine].

2. Zelenko, A. S. (2020). Lihvo-hnoseolohichniy analiz sotsialnoho komponenta svidomosti [Linguistic and epistemological analysis of the social component of consciousness]. *Literatura ta kultura Polissia. Seriya «Filolohichni nauky» – Literature and culture of Polissia. Series "Philological sciences"*. G. V. Samoilenko (Ed.). Nizhyn: NDU im. M. Hoholia, 102. 90–102 [in Ukraine].

3. Kirienko, K. V. (2017). *Suhestyyna funktsiia movnykh zasobiv nimetskomovnoho mahichnoho dyskursu* [The suggestive function of linguistic means of the German language magical discourse]. Starobilsk [in Ukraine].

4. Kovbasiuk, P., Romanova, N. (2008). *Suchasni linhvistychni teorii* [Modern linguistic theories]. Kherson: Vyd-vo KhDU [in Ukraine].
5. Koshel, A. D. (2008). Ob osnovnikh paradoksakh yzuchenyia estestvennogo yazyka v svete sovremennikh dannikh kohnytyvnoi psykholohyy [On the main paradoxes of natural language learning in the light of modern data from cognitive psychology]. *Voprosi psykholohyy – Questions of psychology*, 4. 15–40 [in Russian].
6. Dobronravova, I. S., Sydorenko, L. S., Rudenko, O. V. (2018). *Metodolohiia ta orhanizatsiia nauovykh doslidzhen* [Methodology and organization of scientific research]. I. S. Dobronravova, O. V. Rudenko (Ed.). Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet» [in Ukraine].
7. Svaab, D. (2016). *My – tse nash mozok* [We are our brain]. (trans.). Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia [in Ukraine].
8. Uotson, Dzh. B. (1998). *Psykholohiia kak nauka o povedenyy* [Psychology as a science of behavior]. Moskva: ASP-LTD [in Russian].
9. Fylymonov V. P. *Pamiat zhanra. O putiakh postyzhenyia siuzhetno-zhanrovoho soderzhanyia lyteraturnoho proyzedenyia v srednei shkole* [Genre memory. On the ways of understanding the plot and genre content of a literary work in secondary school]. N. K. Havrylova. (Ed.). (Vol. 1–2). Vladymyr [in Russian].
10. Shvalb, Yu. M. (2020). *Psykholohichni mekhanizmy sotsialnoi osobystosti v ontogenezi* [Psychological mechanisms of social personality in ontogenesis]. Kyiv [in Ukraine].

A. S. Zelenko

Doctor of philology, science professor Nizhyn Mykola Gogol State University

O. A. Zelenko

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor of the department of general psychology Kyiv National University of Taras Shevchenko

The Role and the Place of Psychological-Linguistic Paradigmatization in the Explication of Self-Consciousness Process of Modern Person

The study focuses on defining the role of the cognitive paradigm of psychology in linguistics. In order to solve the research problem, the author initially refers to cognitive linguistics. It should be emphasized that the investigated problem is studied in the author's monograph which considers reforming of higher education in Ukraine. A part of the problem is solved on the basis of the author's methodology of social pedology. After analyzing the object of research (i.e. consciousness) the dynamics of a functioning representative of the elite as a subject of research is traced. The latter directs the researcher to consider the process of self-awareness. The author is guided by the principles and categories of research defined by him, in particular the principle of paradigmatic and epistemological aspect. One of the main categories is the category of consciousness. It distinguishes physiological, emotive and social components. It is based on regularities of interaction between self-conscious civilization representative of elite and self-organizing noosphere system. The author emphasizes, that the synthesis of psychology with linguistics exactly in a context of a cognitive paradigm reveals the problem of the role and place of the cognitive approach in the interpretation of process of self-consciousness.

Key words: aspect, cognitive, paradigm, consciousness.